

Filmanmeldelse

***Englepels* på video**

Filmanmeldelse v/Kathrine Skretting

Englepels

En filmproduksjon av Fabel & Fakta. 2001

Sorg. Dette svarte og vonde som før eller senere vil ramme alle mennesker, også barn. Sorgen er vanskelig å forholde seg til, enten det nå gjelder ens egen sorg eller andres, blant annet fordi sorgen er så sammensatt og motsetningsfull, og rommer i seg så mange ulike følelser. Derfor er fortellinger om sorg i kunstneriske medier kjærkomne. På trykk eller i levende bilder kan slike fortellinger gi innspill til forståelse, opplevelse og følelsesmessig bearbeidelse.

Videoen *Englepels* er basert på Iben Sandemoses bildebok med samme navn, som utkom i 1995. *Englepels* på video varer 26 minutter, og er en filmet versjon fra 2001 av et teaterstykke laget over boka. Totalteatret i Tromsø og Nordland figurteater står bak forestillingen, som har Iben Sandemose selv som ansvarlig for manus og scenografi. Den som har lest boka, vil derfor kjenne igjen flere av figurene og scenebildene, og ikke minst mindre barn vil ofte ha stor glede av å se en kjent historie omplantet til et nytt medium.

Det *Englepels* forteller om, uansett medium, er en hovedperson som sørger over sin bestevenn, katten Jambo, som plutselig døde, rett før nyttårsaften. Nå virker rakettene de to skulle sende opp sammen, helt meningsløse. Isteden må den unge gutten dra Jambo på kjelke til kirkegården, grave en grav og foreta en begravelse. Mens han sørger ved graven, legger han merke til at det er plassert rosinboller rundt på kors og graver, og han er til og med vitne til at en av bollene blir spist av en enorm fugl. Litt senere kommer også den han etter hvert skjønner har plassert ut bollene, til gravplassen. Det er en eldre dame. Hun har mange venner her, og hun snakker med dem som om de skulle være til stede på vanlig måte. Siden det er nyttårsaften, har hun med en stor bløtkake som hun plasserer

stykker av rundt omkring på gravene, og hun sender opp en ekstra stor nyttårsrakett til ære for vennene sine. Hovedpersonen bivåner alt dette uten at damen ser ham. Men når en glorie daler ned og lander på et kors, og de etterpå finner engelen som har mistet glorien, da etableres kontakten mellom den eldre damen og den unge gutten. Engelen er glad for å få glorien sin tilbake, men den er skadd og må ha pleie. Det er en tung engel våre to venner har fått å ta seg av, men de frakter henne (eller ham – hvilket kjønn har en engel?) på guttens, eller rettere sagt Jambos, kjelke. De to skjønner at engelens vinge er brukket, antakeligvis av damens ekstra kraftige nyttårsrakett. Vingen må spjelkes, og etter noe nøling fra guttens side tas Jambos skistaver i bruk til formålet. Engelen er takknemlig, varm og vennlig. Våre to venner får sitte tett inntil den og varme seg på den gode, myke englepelsen. Når engelen er blitt frisk, inviterer den gutten og damen med på en tur over skyene. Der treffer de to vennene sine igjen. Gutten er glad for å se at Jambo har det fint og ikke ligger og fryser i den kalde graven. Han har til og med guttens lue på hodet, den som gutten begravde sammen med sin beste venn. Men de to menneskene må tilbake til jorden. I siste scene har hovedpersonen fått en ny prikkete katt, som han kjæler med mens han snakker med Jambo og forsikrer at han aldri vil glemme ham. Senere på kirkegården finner han at den grønne lua hans er returnert. Gutten forteller at damen har sluttet å sette ut så mye mat på gravplassen, siden maten hun gjorde i stand til vennene sine bare ble spist av fuglene. Damen bruker heller tiden på å spille i rockeband. Både hun og gutten vet at de døde vennene har det godt og får alt de trenger der de er.

En slags ”Livet går videre”-slutt, altså. Men før vi kommer så langt, har vi vært vitne til fortvilelse, savn, fornektelse, sinne, bebreidelse, skyldfølelse (for å kunne smile midt i sorgen), kort sagt en mengde sentrale sorgfølelser fra hovedpersonens side. Denne mangefasetterte skildringen av sorg er etter min mening videoens aller største fortrinn.

Som kunstnerisk uttrykk bærer videoen noe preg av at den er basert på et teaterstykke som er basert på en bok. Boken *Englepels* har den fordel at synsvinkelen konsekvent er lagt hos den sørgende hovedpersonen. Det er vanskelig å avgjøre om bokas hovedperson er av hun- eller hankjønn, og det er nok med hensikt. Sorgen menneskeliggjøres og koples ikke til bilder av verken kvinnelighet eller mannlighet. Ryggmargsrefleksen til denne anmelderen slår allikevel ut på mannlighet overfor Jambo (kanskje fordi han er så stor og så glad i mat) og kvinnelighet overfor hovedpersonen (som har tre lange hårstrå på hver side av hodet), og jeg tillater meg derfor å referere til dem med de korresponderende pronomen.

Hovedpersonen forteller hele historien og lar oss ta del i sine subjektive opplevelser. Hun beretter for eksempel i tilbakeblikk om da hun fant Jambo. Han ville ikke røre på seg, og hun skjønnte at han måtte være død. Teatret og videoen viser fram og registrerer handlinger sett utenfra. Disse mediene kan ikke på samme smidige måte som litteraturen gi uttrykk for en subjektivt opplevd virkelighet. At hovedpersonen i videoens første scene, en voksen som spiller et barn, finner en enorm tøyfigur, som i fiksjonens virkelighet er den døde bestevennen, er ikke umiddelbart like lett å svelge på video. Riktignok er det meste mulig i fantasiens verden, og ikke minst for barn, som stadig i sin egen lek lar forhold representere helt andre ting enn det de egentlig er, og titt og ofte lar døde ting være levende. I bokas tegnede illustrasjoner kan størrelse representere betydning. Den bittelille hovedpersonen føler seg ensom, betydningsløs, forlatt på grunn av tapet av sin venn, og er nesten bare som en liten prikk på bildene i boka, mens Jambo framstilles som enorm i fysisk størrelse på grunn av sin emosjonelle betydning. I videoen har Jambo fortsatt størrelse XXL, mens hovedpersonen naturlig nok må se ut som et vanlig, voksent menneske. Teatret legger kanskje bedre til rette for fantasiaspekter og subjektive representasjoner enn film og video, ettersom teatrets store fordel i formidlings- og opplevelsesmessig sammenheng er "her og nå"-aspektet: Samtidigheten, vi er til stede i samme fiksjon, samtidig, på samme sted, og det kan lettere etableres en "setting" av lek som gjør at symboliseringer aksepteres. I film og video som kunstneriske uttrykk ligger en type avstand. Handlingen er ikke her og nå, men har funnet sted et annet sted, en annen gang. En slik opplevd avstand kan også forsterkes av at skuespillerne i *Englepels* så tydelig er teaterskuespillere. De spiller ganske stort, de henvender seg til en sal, med sine stemmer, blikk og gester, og ikke intimt og med "understatement" til et kamera som er tett på dem.

Skuespillerne vinner imidlertid i nærhet og troverdighet på de nordnorske replikkene. Språket klinger naturlig og hverdagslig, og hovedpersonen, den unge gutten, evner på en overbevisende måte å gi uttrykk for sorg, i sitt spill. Det er høy kvalitet også over scenografien. Scenebildene er vakre. Sterke, klare farger veksler med den mørke og triste gravplassen. Dukkefigurene er tydelige og sjarmerende. Engelen er skildret som en vennlig, men klossete, stor fugl. Når den tester vingene sine og stiger mot himmelen, er også kameraets særegne muligheter utnyttet til å gi et overbevisende inntrykk av kraft og styrke.

For meg er boka best! Særlig fordi troverdigheten i historien øker ved at synsvinkelen konsekvent ligger hos hovedkarakteren. I videoen øyner

jeg en mulig kollisjon mellom en fantastisk historie, som bryter med realismen, og de voksne skuespillerne, ”vanlige” mennesker av kjøtt og blod, filmet på en scene. Kanskje ville det virkelighetsoverskridende blitt mer rendyrket ved å velge dukketeater som form, eller tegnefilm, når man skulle dramatisere historien. Historien er som sagt god. Og det er ikke tvil om at mange barn vil glede seg over å se en filmatisert utgave av historien de kjenner fra boka. Men boka er best, i dette tilfellet.

Kathrine Skretting
Institutt for kunst- og medievitenskap
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
N-7491 Trondheim, Norge
e-post: kathrine.skretting@hf.ntnu.no